

luovimmista tuotoksista”. Suomalaisuus ja luovuus ovat kuitenkin ohjelman kohdalla varsin suhteellisia, sillä *Toopelivision* mukaan *Valehtelijoiden Klubi* oli hivenen muunneltu versio amerikkalaisesta ohjelmasta *The Liars’ Club*.

Kummassakin kirjassa lähestymistapa suomalaiseen komiikkaan on ihaileva. Annalan ja Marjamäen tekstit huokuvat innostusta ja kunnioitusta haastateltuja tekijöitä kohtaan. Kirjat lienevätkin tarkoitettu faneille, jotka haluavat tutustua suosikkisarjotensa historiaan. Ihailusta huolimatta kummassakin kirjassa uusintetaan silti käsitystä suomalaisesta televisioista ”pussinperänä” ja junttihuumorin kehtona, jonka takapajuinen komedia

pelastuu muutamien nerokkaiden tekijöiden ansiosta.

Vaikka *Toopelivisio* ja *Naurattajat* ovat otteeltaan populaareja, tutkijalle hyödyllistä aineistoa niissä ovat juuri tekijöiden haastattelut ja kirjassa kerrotut pienet, tv-ohjelmien ja elokuvien tekoprosessiin liittyvät yksityiskohdat. *Toopelivisio* voi toimia myös käsikirjana, josta tarkistaa tuntemattomampien ohjelmien perustietoja. Myös kirjat itsessään voisivat olla kiinnostavia tutkimuskohteita: millainen historiakuva suomalaisesta komiikasta luodaan, mitä otetaan kaanoniin ja mitä jätetään pois.

Jenni Hokka

JOKUVELI VALVOO – VÄLÄHDYKSIÄ TULEVAISUUDESTA

**Mika Mannermaa: *Jokuveli –
Elämä ja vaikuttaminen ubiikki-
yhteiskunnassa*. Helsinki:
WSOYpro 2008. 244 s.**

Mika Mannermaan uutuuskirjan perusidea on kiinnostava, mitä kuvaa myös kekseliäs nimi. Nykyteknologia on osa kaikkea inhimillistä ja yhteiskunnallista toimintaa. Tämä tekee jatkuvan tarkailun ja valvonnan mahdolliseksi. Olen itse pitkään pohtinut valvonnan muotoja nyky-yhteiskunnassa ja olin suorastaan innoissani nähdessäni tämän kirjan ilmestyneen. Isoveljestä tulee jokuveli eli kaikki ovat valvovia veljiä ja siskoja. Mannermaa huomauttaakin, että jokuveli-sanana käyttö ei ole sukupuolinen kannanotto, vaan se voisi olla yhtä hyvin jokusisko. Isoveli valvoo-ilmaisun vanavedessä käytetään kuitenkin jokuveli-sanaa.

Kirjan lähtökohtana on ubiikkiyhteiskunta, josta Mannermaa esittää osuvan määritelmän, varsinkin viestintätieteiden näkökulmasta: ”Ubiikkiyhteiskunta on yhteiskunta, jossa langaton tiedonsiirto ja verkottuminen on mahdollista kenelle

tahansa, milloin tahansa, missä tahansa ja minkä välityksellä tahansa.” Kirjan keskeisiä aiheita ovat ubiikin yhteiskunnan kuvailu, ajan ja paikan luonne, todellisuuden muutos, vallankäyttö sekä tulevaisuuden yleinen ennakointi. Teknologia vaikuttaa elämäämme paljon jo nyt ja tulevaisuudessa vielä enemmän. Kirja on yritys hahmottaa, mitä ubiikista kehityksestä yhteiskunnallisesti seuraa. Yhteiskunnallisesti kiinnostavia ovat esimerkiksi pohdinnat uusista ideologioista. Mannermaa toteaa osuvasti, että lähitulevaisuuden merkittävämät ideologiset keksinnöt ovat vielä syntymättä.

Mannermaa tarkastelee ubiikkiyhteiskuntaa paljolti internetin kautta ja kirjassa puhutaan virtuaalisuudesta. Tärkeitä ja kiinnostavia ovat havainnot siitä, miten ”todellinen” elämä ja yhteiskunta ovat kosketuksissa virtuaaliseen ja miten ne sulautuvat toisiinsa. Toisaalta voidaan kysyä, onko järkevää tai tarpeellista erottaa virtuaalinen ja ei-virtuaalinen? Internet nykymuodossaan limittyy monin tavoin todelliseen tai kasvokkaiseen elämään ja yhteiskuntaan, jolloin verkkoelämän eli virtuaalisen erottaminen ei-virtuaalisesta on paitsi vaikeaa, ehkä myös mahdotonta. Tämän perusteella voidaan pohtia, onko virtuaalisen käsite osuva kuvaamaan nykyisenlaista internetiä.

Kirjan sisältö on runsas, mutta samalla hieman hajanainen. Punainen lanka ei

aukene lukijalle, mutta ehkei sellaista ole yritettykään muodostaa. Nykyisyys ja varsinkin tulevaisuus koostuvat sirpaleisista asioista ja ilmiöistä, joten voidaankin kysyä, miten niistä voitaisiin muodostaa yhtenäinen kirja? Kirja siis tarjoaa välähdyksiä tulevaisuudesta. Yhteen asiaan jäädään kuitenkin liian vähäksi aikaa, eikä varsinaisia tutkimustuloksia juuri esitellä. Kirja perustuu jo useaan kertaan toistettuihin esimerkkeihin verkkoon liittyvistä uusista ilmiöistä: Mannermaa esimerkiksi ottaa esille *Star Wreck* -elokuvan, joka eittämättä on kokonaan uudenlainen ilmiö. Tämän yhden esimerkin perusteella on kuitenkin liioiteltua väittää, että elokuva-ala olisi nyt muuttunut.

Teoksessa on kaksi pääongelmaa. Ensinnäkin kirjan suhde bisneskirjallisuuteen on ristiriitainen. Se on julkaistu bisnessarjassa, mutta samalla se kritisoi jatkuvaa kasvua ja voiton tavoittelua. Kirjan tehtävä on siis tavallaan kahtalainen: se sekä kritisoi että edistää liiketoimintaa. Voisi sanoa, että teos on julkaistu väärässä paikassa tai sarjassa ollakseen uskottava. Tähän bisnesgenreen kuuluu jutusteleva ja rento tyyli, mitä Mannermaan kirja myös edustaa. Tekstissä viljellään kivoja käsitteitä ja osuvia metaforia, kuten ”John Wayne – vaeltava vapaus” ja ”Woody Allen – yhteiskunta on aina auki”. Nämä voivat olla hyviä vertauksia, mutta niitä saa lukea amerikkalaiskirjoista liikaakin, joten ne pikemmin kyllästyttävät kuin innostavat. Kyse voi tietysti olla onnistuneesta tieteen popularisoinnista ja olen ehkä väärä ihminen sitä arvioimaan.

Kirjan suurin ongelma on, ettei siinä lopulta päästä kovin syvällisesti kiinni valvonnan luonteeseen ubiikissa yhteiskunnassa. Vaikka kirjan nimi antaa ymmärtää, että teoksessa tarkastellaan yhteiskuntaa kokonaisvaltaisesti, jäin kaipaamaan juuri laaja-alaisuutta. Varsinkin loppua kohden ajaudutaan yhä enemmän yleiseen nykyisyyden ja tulevaisuuden pohdintaan. Keskiössä ovat visiot, utopiat, jatkuva kasvu ja edistys. Kirjassa on toki luku, jossa käsitellään vallankäyttöä ubiikkiyhteiskunnassa, mutta siinä tyydytään liian kapeasti käsittelemään edustuksellista demokratiaa ja sen kytköksiä talouteen ja ideologioihin.

Näkisin, että valvonnan muodot liittyvät teknologiaan sekä siihen, että teknologia on kietoutunut kaikkeen toimintaamme ja koko ihmisenä olemisen ja sosiaalinen toiminta on teknologiavälitteistä. Elämme teknologiavälitteisessä panoptikonissa, joka mahdollistaa jatkuvan valvonnan; jokuveli siis valvoo. Olennainen asia on jo pelkkä valvonnan mahdollisuus, joka on myös riittävä ehto jatkuvan valvonnan ja tarkkailun yhteiskunnan synnylle. Tämän asian esille tuominen herättää tietysti huolta ja asiasta kirjoittava mielletään kriitikoksi tai niuhottajaksi. Varmasti tästä syystä Mannermaakin toistelee, että jokuveli ei välttämättä ole paha asia. Tämä taas kertoo siitä yleisestä teknologiamyönteisestä ilmapiiristä, minkä vuoksi teknologian arveluttavista seurauksista kirjoittavan on puolusteltava itseään.

Kirja rönsyineen avaa uusia näkökulmia tulevaisuuden yhteiskunnasta, ja on avartavaa luettavaa. Tulevaisuudentutkimuksen luonteeseen saattaa kuulua erilaisten ilmiöiden ja asioiden sekoittelu. Metodi tuntuu silti hieman epäsystemaattiselta. Kaikesta huolimatta Mannermaa esittää varsin hyviä näkemyksiä, kuten: ”Vallitsevan aikakauden mentaliteetti tunkee kaikkialle ihmisten ajatuksiin ja tekoihin”. Eli ubiikissa yhteiskunnassa myös ihminen on läpinäkyvä ja läsnä kaikkialla ja siten teknologisoitunut yhteiskunta vaikuttaa ihmiseen. Realistinen on myös toteamus, että ubiikkikehitys ei kuitenkaan muuta tarvettamme varmuuksiin: nopeasta teknologisesta kehityksestä huolimatta kaipaamme varmuuksia ja pysyvyyttä.

Johtuneeko innostuksestani ja odotuksista, mutta kirja oli minulle hienoinen pettymys. Voin silti suositella tätä luettavaaksi, jos kirjan teemat ja näkökulmat eivät ole ennestään tuttuja. Esimerkiksi tenttikirjaksi teos kuitenkin ei mielestäni sovellu.

Janne Matikainen